

- NASR
- NAZM
- DRAMATURGIYA
- MUMTOZ ADABIYOT
- YOSHLAR DAFTARI
- JAHON ADABIYOTI
- ESTETIKA
- SAN'AT FALSAFASI
- ADABIYOTSHUNOSLIK
- SAN'ATSHUNOSLIK

Шарқ Юлдузи

Sharq yulduzi

ISSN 0131 – 1832

2 / 2020

МУНДАРИЖА

БАРҲАЁТ СИЙМОЛАР

Тўра СУЛАЙМОН. Зора субҳ еллари келтирса мужда.4

МУНОСАБАТ

Ғофуржон МИРЗАЕВ. Сир буйида гуллаётган воҳа.9

НАЗМ

Ҳаётхон ОРТИҚБОЕВА. Кўнгилга шиддатлар, виқорлар қайтар. 12

Абдулла ШЕР. Жунун водийсида.22

Зилола ХУЖАНИЁЗОВА. Бир насим эсади руҳимда.28

Муҳиддин АБДУСАМАД. Менга йўл кўрсатиб борар йўл.46

Ҳанифа УММАТҚУЛОВА. Дил қатига беркитилган сир.51

НАСР

Рустам БОЙТўРА. Кўзгудаги қиёфа. *Ҳикоя*.17

Муҳаммадали АҲМАД. Полвон. *Ҳикоя*.32

Нодира ДўСТМАТОВА. Ғанимат дунё. *Ҳикоя*.35

Шахло АБДУСАИДОВА. Кўнгли ярим қизгина. *Ҳикоя*.37

Бахринисо НОРЖИГИТОВА. Деразанга исмимни ёзиб кетаман”. *Ҳикоя*.39

Музаффар МИРЗО. Шам ва шамшир. *Роман*.55

Маъмура ЗОҲИДОВА. Бойчечак. *Қисса*.109

АДАБИЁТШУНОСЛИК

Абдунаби ТўЙЧИЕВ. Характер яратиш маҳорати.95

Умида РАСУЛОВА. Замонавий киссалар поэтикаси.101

Хуршида ҲАМРАҚУЛОВА. Бугуннинг боласи учун қандай ёзиш керак?165

МУШОИРА

Анвар ТОҒАЕВ. Сукунат кўйида мусаффо бир тун.104

Насирли Али ГЕЙДАР ўғли. Севги ва баҳор.105

Бахтиёр ВАТАН. Мона Лиза.106

Норинисо ҚОСИМОВА. Жўнатилмаган мактуб.107

Ҳаким АБДУЛЛА. Кетар бўлсанг.108

ИЖОДИЙ КЕНГАШЛАРДА

Нафас ШОДМОНОВ. Адабиёт тараққиётини белгиловчи омил. 139

Машхура ШЕРАЛИЕВА. 2019 йил ўзбек киссалари.152

Дилшод РАЖАБ. Болаларга бахшида асарлар.147

БУ БЎСТОН САҲНИДА

Охунжон ҲАКИМ. Саодатни сабот билан топил.156

БУЛОҚ КЎЗ ОЧДИ

Рафиқ САЙДУЛЛО. Япроқ қолмиш юрак қатида.160

МУТОЛАА

Исоқхон НОСИРОВ. “Мен шоирман, истасангиз шу...”167

Адабий ҳаёт.174

Шарқ юлдузи

2020

2-сон

Муассис:

ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР
УЮШМАСИ

* Муаллифлар фикри таҳририят ижодий жамоаси назаридан фарқланиши мумкин. Таҳририятга юборилган материаллар муаллифларга қайтарилмайди.

Журнал ОАК эътироф этилган нашрларнинг 10.00.02 «Ўзбекистон адабиёти» ихтисослиги бўйича рўйхатига киритилган

* Журналга обунани даврий нашрларни етказиб берилган билан шуғулланувчи барча ташкилотлар орқали амалга оширилади.

Обуна индекси – 911

Манзилимиз:

100066, Тошкент шаҳри,
Бунёдкор шоҳкўча, Адиблар ҳаёти
Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси
биноси.

Телефонлар:

231-23-65, 231-23-66, 231-23-67

www.sharqyulduzi.uz

e-mail: sharqyulduzi@mail.ru
sharqyulduzi1931@mail.ru

Босишга рухсат этилди:

Қоғоз бичими 70x108

Офсет босма усулида офсет қилинган
босилди. Босма табоғи 11,0
Шартли босма табоғи 15,4
Нашриёт ҳисоб табоғи 17,2
Адади 2900 нусха
Буюртма № 12

Журнал Ўзбекистон Матбوعات агентлигида 05.02.2016 й.
0562-рақам билан рўйхатга олинган.

“PRINT RABEL” МЧЖ

матбаа корхонасида чоп этилган.

Корхона манзили:

Тошкент шаҳри, Олмазор тумани,

Ўрозбоев кўчаси, 35-уй

Журнал ойда бир марта

чоп этилади.

Мусахҳихлар:

Дилфуза Маҳмудова

Моҳира Ҳусанова

Саҳифаловчи-дизайнер:

Элёржон Неъматов

Copyright © «Шарқ юлдузи»

боскич ёритиб боради. Сўкир қалб умр ҳикматини англамагани боис кўни-қўшни, қариндош-уруғчилик аҳкомларини узиб, кишилар нафратига ноил бўлади. Қиссалар поэтикасида инсоният бадий тафаккуридаги анъаналарнинг ўзгариш жараёни ижтимоий, маданий қатламда вужудга келаётгани аёнлашади.

Адиблар сарлавҳа воситасида ғояни етказишга, моҳиятга ишора беришга интилади. Назар Эшонқулнинг “Қора китоб”, Шодикул Ҳамронинг “Қора кун” янглиғ сарлавҳаларда қора сўзи замирида нохушлик, хавотир ҳисси пайдо бўлади. Одамлар оқ рангда эзгуликни, қорада эса зулматни тасаввур этгани боис таассурот шу тахлит давом этади. Асар структурасидаги маъновий қатлам сира жозибали уқиш асосида мутлақлашади. “Қора кун” асарида оксокол, саргарон, жувозкаш, сомсапаз, тоға, фолбин, жинни киз образлари билан боғлиқ лавҳалар боскичма-боскич мантиски асослаб боради. Адиб қаҳрамонларга исм бермайди, касби ё насабига кўра номлаш амалга оширилади. Хронотоп аниқ белгиланмай, маскан борасидаги маълумотлар персонажлар нутқида тўлдирилади. Асар композицияси тугундан бошланади. Масжид ҳовлисида тобут йўқолиши воқеани тараққийлаштириб, унга турли лавҳалар бирикиб қисмдан бутун яралганда бадиий ният тараққийлашади. Қиссада умр йўлида адашганлар қисмати турли ракурслардан баҳоланади. Жувозкашнинг зиғирга пахта ёғи аралаштириб, ноҳақликка кўникиши, сомсапазнинг ҳаром гўштдан таом тайёрлаб завқланиши, тоғанинг жиёни тентак кизга зўравонликдан орланмаслиги, болаларнинг марҳумлар танасини ўйнай шумланиши ҳолатлари иллат, қабоҳатни очиқ намоён этади. Муаззин, саргарон уста, икки мусофир виждонидан айрилмагани сабаб биқик муҳитга шаффоф иқтисоди беришга интилувчилар тоифаси саналади.

Муаллиф поэтик марказни равшан ифодалайди: “Ўлатдан, тошқиндан, очликдан ва яна алламбалолардан бутун-бутун қишлоқлар тамоман кирилиб кетганини эшитганман, аммо тобутини йўқотиб қўйган элни эшитмаганман. Худо фақат Назаридан қолган бандаларининг бошига шундай дарду балони солади. Ҳаммамани бўғзимизгача гуноҳи азимга ботиб кетганмиз, шунинг қасри уриб, бу кўргиларни йўлиқиб ўтирибмиз”.

Инсоният тарихидан маълумки, гуноҳи азим бадали оғир бўлган. Муқаддас Калом, диний манбаларда одамзотнинг имону адолатдан мосуво бўлиши оқибатлари аниқ ёритилган. Раҳмоний адолатдан маҳрум кишилар энди шайтоний разолатга рўбарў келади. Онгли яратик тафаккур қобилиятдан холи бўлиб, сўкир қалби ила ойдин йўлни ажратолмайди. Муаллиф ёшу кекса табиатдаги қусурларни фактлар билан асослайди. Тирикликни абадий тасаввур этган ғофиллар охираат тадоригини унутади. Ҳар бирининг кичик (микро) нуқсонларини катта қилиб макрони ҳосил қилиши аёнлашади. Тобут улов мисол марҳумлар дасуви элтишга восита саналади. Бир деталь орқали маъновий сатҳ такомилланиши киши гуноҳи серобидан Яратган раҳматидан узоқлашади. Ҳар ишнинг ҳисобини унутган аҳли қишлоқ ўзга маконга кўчишга чоғланади, бироқ одам қисматини кутула олмайди. Қаҳрамонлар манзилени эмас, аксинча ботинини тафтиш айлани хатосини тушуниши даркор. Қиссада оломонлик ҳолати фожиалар силсиласини бўртиб кўринади.

Ижод жараёнида реал ҳамда нореал замон ўлчовлари воқеликни тасвирлаш тилида уқишга чорлайди. Эркин Ўзам “Шоирнинг тўйи” асарида саргарон қаламкаш, зиёли, мансабдорлар доирасидаги чиркин муҳитни тасаввурга интилади. Пичинг, киноя усулида етакчи лейтмотив бўртиб кўринади. Шоирнинг умумбашарий қадриятни ўзида жо айлайди, ҳайрат олами ила кенг сарҳадларни ўртада. Ҳақ йўлда собит қаламкаш фожиаси собиқ тузум фониди мужассаслаштирилади. Муаллиф метафорик образлар орқали бадиий ниятини амалга оширади. Ҳар бир исми муайян функция бажариб, серқатлам хусусияти воқеалар ривожини кўрсатиб бўлади. Инсон зоҳиран тўғри кўриниши, бироқ ботиндаги эгрилик чин ҳақиқатни

маслак соҳиблари муқоясасида рўёбга ошади. Мафкурахоним, Маъшукахоним, Жиянбека тоифасидаги маҳдудлар исмида пичинг оҳанги якқол сезилади. Бу образлар ижодкор ҳақидаги ёлгон фитналари ила оммани чалгитишга интилади. Оташқалб исмида муаллиф идеали бўй кўрсатади. Асар марказида икки қутб вакилларининг мурасасиз беллашуви етакчилик қилади. Аслият ва сунъийликнинг инсон ҳилқатидаги талъати мушоҳадага чорлайди. Оқсоқол, Ажойиб домлалар манфаати йўлида ҳар қандай тубанликдан чекинмайди. Ҳақ ва ботил муқоясасида заҳарханда киноя устунлиги, ироник бадиий модус юқорилиги кузатилади. Кошона хронотопи ҳам қафас мисоли намоён бўлиб, у ердаги такаббур, риёкор кимсалар маскан ҳашаматидай таассурот колдиради. Юқорига интилган маккорлар бу йўлда турли разолатдан бош тортмайди. Салобатли тузумнинг биқик ҳавосидан тўйинган басир қалблар ожизлигини ҳис этмайди. Гарчи шоир ноҳақлик қурбони бўлса ҳам пок кўнгли ила олий мақомга эришиб, халқ юрагида абадий яшайди. Адиб миллатнинг фидойилари образини талқин этишда шоир қисматини мифологик тасвир меҳварида тақдим этади. Рухлар оламидаги эркинлик тириклик дунёсидаги бутқунликдан буюк саналиб, икки қатлам синоати қисмат теграсида уюштирилади. Бундай ёндашув замон, макон кўламини чекламасдан, кишининг фонийлик ҳамда боқийлик ҳолатига мажоз усулида нигоҳ ташлашга замин яратади.

Жанр тақомилида мавзулар кўлами ортгани, образлар тизими ўзгаргани маълум бўлади. Жамиятдаги муаммолар қаҳрамонлар дунёқарошига таъсир этиб, уларнинг философия, эстетик қарашларини янгилаётгани аёнлашади. Глобаллашув асносида инсон тахаййул оламидаги тебранишлар бадиият намуналарида аксланиб, метафорик моҳият касб этади. Поэтик ифода йўсинида рамз, тимсоллар салмоғи кескени таъсирли ифодалашга йўналтирилади. Ранглар муайян нарса, ҳодисага шўра бериб, серқатлам маънони юзага келтиради. Қаҳрамонларга исм танлаш шайратидидаги нуқсон ёхуд фазилат табиатидан келиб чиқади. Бу хусусиятлар қиссалар поэтикасидаги ўзгаришлар янги талқинларга имкон яратади.

*Санъат факатгина ҳаётни каламга олиш эмас,
шунингдек, борлиқнинг бирлигини айтиш ҳам...
Ўз даврининг эътиборга лойиқ ёзувчиси номаъ-
нури, бетакрор, ягона тирик ҳаёт ҳақиқатини
тасвирга олишга қодир кайфиятчидир.*

БОРИС ПАСТЕРНАК

